

«It. sexanta una *xicras*» inventari de Cervera, 1789 (DAg.). *Xicra* també en el B. de Maldà, 1808, i ja registrat com a *xicra* pel Belv. (1805) i Lab.; si bé Lab. voldria canviar-ho en *xicara*. *Xicara*, DFgra. La passatgera de la nau, en llevar-se es va «asseure a pendre xocolata, i mentre en Pau me l'abocava a la *xicra*, vaig dir-li: Avui el dia no és pas gaire bonic ---», Ruyra (Rem de Trenta-quatre, P. de Rosa II, 54.7f.). Per extensió *xicres del nas* 'narius': «s'afanyava atacant a poc a poc de picadura de tabac les *xicres* del nas de la minyona, que continuava adormida com un soc», Coromines (La Dona Lletja II: A Recès, p. 164).

DERIV.: *Xicrada* [*xicarada*] (Gxa., DAg.).

XICRANDA, del port. brasiler *jacarandá*, nom d'aquesta fusta fina, probablement mot tupí. □ I.^a doc.: *xacaranda* 1704 (i se cita *xacaran* 1663); *xicranda* 1885, Noller.

No fou registrat pels nostres lèxics fins al Lab. de 1888: «*xicranda*, fusta que portan d'Índies: n'hi ha de blanca i de negra, y tota jaspada; --- serveix per a guarnir cases, tocadors y altres mobles; *jacaranda*». Però ja l'havia usat Noller: «Una saleta moblada de *xicranda* y domàs gros ---; perdent-se en les fosques dels ànguls, s'obiraven ab prou feynes tres receneres, també de *xicranda* ---», Vilaniu (ed. 1885, 288, O. C. Gili, 256). «ROTLAN (Mirant pel forat, a pari). Redéu! La naïade de la font del jardí. I amb la molsa i tot. --- COMTESSA ELIONOR: Confiada en la discreció del cavaller Rotlan, obro el guarda-roba ---. ROTLAN: Oh Elionor, tinc els ulls sadolls i embriacs de la vostra opulenta formosura». C. ELI.: Deu ser ben resplendent perquè traspuï a través dels mobles de *xicranda*, però veig que la galanteria us fa oblidar la discreció ---», Coromines (L'Amor Traïdor, IV, 73, O. C., 615a6).

No crec que existeixi, almenys en el Principat, cap altra forma usual que aquesta en la llengua viva (per més que algú amb fums filològics hagi restituit un *xicaranda*, per ultracorrecció a base de *xicra/xicara*, emb(a)rassar, v(e)ritat, car(a)bassa, v(e)rema etc). Potser és autèntica i usual a Mallorca *xicarandana* (Vidal Alcover, AlcM, no en DFgra. ni Amen.), que pogué néixer per ultracorrecció del port. *jacarandá* (segons l'oposició gall. *irmá*, port. *irmã*/cat. *germana*).

Jacaranda és el nom adoptat per la terminologia científica dels botànics, però l'accentuació en portuguès és *jacarandá*; és sabut, en efecte, l'oxitonisme de la llengua tupí-guaraní. De la copiosa documentació aplegada per Friederici (16 cites de viatgers i lexicògrafs americanistes), resulta ben assegurada la provenença brasilera. La primera dada és la de l'a. 1587, de Soares de Souza: «*jacarandá* --- cuja madeira é preta com algumas águas; e é muito dura --- e muito pezada, e não se corrompe nunca sobre a terra»; Claude d'Abbeville (1614), Piso-Marcgraf (1648), Tastevin (1922) i d'altres testifiquen que és *yacarandá* en tupí; segons Clovis Monteiro (1931) s'hi analitza *y-acã-ratã* «o que tem o miolo duro, rijó»; Friederici, *Amerikanistisches Wörterbuch*, 1947, 322; P. Machado, *Dic. Etim. Pg.*

II, 1328.

D'una comunicació del Sr. Josep Mainar (desembre 1985), que prepara una «Miscel·lània del Moble i la Fusta», extrec les dades següents. És fusta d'una bignoníada de l'Amèrica tropical, material d'aspecte bru-violat, amb vincs lleugerament marcades, i dura compactat. En un inv. de l'ebenista Pau Rubió (c. de Boters, Bna., 19-iv-1663): «dues posts de *xacaran*, enteres, de 12 pams de llarg i 1 i mig d'amplada»; en la tarifa de mercaderies de la Generalitat de 1704: «arquilles guarnides de *xacaranda*»; i en cita d'altres de la *xacaranda* en altres inv. barcelonins de 1736 i 1793. El Sr. Mainar es mostra estranyament indignat per l'evolució fonètica del mot en *xicranda* (que usant destarotadament un terme tècnic de dialectologia qualifica de «apitxada»).

Agraeixo la intel·ligent aportació d'aquest tècnic, que avaluera aquest article, però estigui tranquil el Sr. Mainar i no s'hi capfiqui més; el que quedarà en català és la forma *xicranda*, introduïda pel nostre poble menestral i adoptada pels il·lustres escriptors Noller (que crec l'usa també a *La Febre d'Or*), Coromines (Gaziel etc. També noms de fustes com *caoba*, *roure*, *pènel*, *bedoll* etc., tenen un ètímon de forma ben diferent, desgastat en els idiomes moderns per l'evolució històrica de les llengües.

+XIEF, 'colliri' ant., de l'àr. *xiif* id., derivat de l'arrel *xiif* 'polir', 'enquitranar', 'preparar una medecina'. □ I.^a doc.: S. XIII.

En el *Libre de la figura de Vull*, d'Alcoati, p. p. Lluís Farauo, figura en la doble forma *xief* i *axief*; apareixen repetidament, p. ex., f° 47v2.16. En el glossari (p. 28): «*xiif*, *xiief*, b. ll. *sief*». Inútil cercar consermació d'aquest «baix llatí»; l'única forma aràbiga és *xiif*, ben documentat en el nostre RMA amb el mateix sentit; i la llista del tècnic i arabista Sanguinetti (*Journal Asiatique*, 1866, I, 289ss., s. v.) el defineix «collyre sec, topique dur, devant être appliqué sur les yeux». També té el sentit de 'supositori', i el nostre Abenbeklarif dóna detalls d'un suc («*usàra*»), curatiu, tret d'una herba, i anomenat *xiif mamithā*, per als quals veg. Dozy (*Suppl.* I, 804a).

45 *Xifardí*, V. *xafarder* (SAFAREIG)

+*Xifarrera* 'brutícia en els ulls, en el camp etc.'. En *Canyissaes* (Monòver) es tracta dels ulls: «tendrien es ulls cuen(t)s de la *chifarrera*. ¿Y per què no li tiren ai(g)ua benedi(d)a?» (*Canyissaes*, p. 25). En el terme de la Font de la Figuera, a 1k5 del trifini amb Moixent i Enguera, vaig anotar *La Cifàra* com a nom d'un edifici rústic: devia ser un antic canyet, o bé alguna caseta voltada de femers. Es tracta d'un derivat de l'àr. *gīfa* 'cadàver', ja clàssic, però els nostres RMA i *PALC* ho apliquen a les ròsses d'animals. Veg. JIFA, DCEC/DECH (on ja vaig explicar la formació del NL valencià, III, 514, n. 5). En els «Proverbis Aràbics» del S. XIV (que publicarà W. Mettmann) figura en una variant «axí com bon rey és semblant a voltor enfre moltes *guifes*, axí àvol rey és semblant a *guifa* enfre